

درس دوم: پنجره‌های شناخت

درسنامه

بخش ۱ (واژه‌نامه)

بخوان و ببیندیش «هُدُودُ»	بخوان و حفظ کن «ای مادر عزیز»	درس دوم
<p>احوال‌پرسی: پرسیدن حال کسی حواس: جمع حس، یکی از توانایی‌های انسان برای درک اطراف. می‌رمید: فرار می‌کرد طمع: زیاده‌خواهی، حرص بهانه: عُذر نابه‌جا خطا: اشتباه آسوده: راحت</p>	<p>صفا: صمیمیت سرا: خانه سهل: آسان، ساده هم‌پایه: هم‌مرتبه، هم‌اندازه، برابر مایه: مقدار، اندازه یا دلیل و سبب رضا: رضایت، خشنودی</p>	<p>خلق: مردم خلقت: آفرینش درنگ: صبر، توقف سپری شد: طی شد آفرینش: خلق کردن برخاست: بلند شد باور: اعتقاد خودبینی: غرور، تکبر پیشه: کار، حرفه لابد: انکار، گویا دیدگاه: نظر نمایان: آشکار نهراسیم: نترسیم</p>

بخش ۲ (کلمات هم خانواده)

هم خانواده	کلمات	هم خانواده	کلمات
تسهیل - سهولت	سهل	الطاف - لطیف - لطافت	لطف
رضایت - راضی	رضا	شبيه - تشبيه - تشابه	شباهت
عزّت - معزّر - عزّتمند	عزیز	فایده - فواید	مفید

بخش ۳ (کلمات متضاد)

خلوت ≠ شلوغ	سهل ≠ دشوار	خودبینی ≠ فروتنی	نمایان ≠ پنهان
طمع ≠ قناعت	رضا ≠ نارضایتی	یکسان ≠ ناهمسان	مفید ≠ مضر، بیهوده
تقریباً ≠ دقیقاً	مغرور ≠ متواضع	شباهت ≠ تفاوت	عجله ≠ درنگ
حقیقت ≠ دروغ	سرانجام ≠ آغاز	پسندیده ≠ ناپسند	برخاست ≠ نشست

واژگان	نشانه‌ها
آغاز - کلاغ - باغ	غ غ غ
دقت - خلقت - دقیق - حقیقت - دقایق - اخلاق - تقریباً - بقیه	ق ق
عجله - اعضا - معنا - رعایت - علم - علمی - عالی - عمل - عملکرد - موضوع	ع ع ع
واژه - مشاهده - اجازه - پسندیده - پدیده	ه ه
صورت - شخصیت	ص ص
اعضا - موضوع - رضا	ض ض
ریحانه - محبت - احسان - حرف - بحث - حقیقت	ح ح

بخش ۵ (مفهوم ادبی)

درس دوم «نثر ساده‌ی امروزی»

برای خوب فکر کردن، لازم است درنگ کنید، آرام بگیرید و با دوستان گروه بر سر فهم این واژگان و ارتباط آن‌ها با یکدیگر، گفت‌وگو و دریافت خود را بازگو کنید.

معنی: برای خوب فکر کردن، باید صبر و آرامش داشته باشید و با افراد گروه خود درباره‌ی فهمیدن این واژه‌ها و ارتباط آن‌ها با یکدیگر، صحبت کنید و آنچه را که فهمیده‌اید، بیان کنید.

به راستی که هر کلمه، رنگ و بویی دارد و مانند ما دانش‌آموزان کلاس، کلمات هم وظیفه‌ای را بر دوش دارند.

معنی: در حقیقت هر واژه (کلمه)، ویژگی‌های مخصوص خود را دارد و هر کدام از آن‌ها، مثل ما دانش‌آموزان کلاس، مسئولیتی را بر عهده دارند.

«کنایه»: «رنگ و بو داشتن» کنایه از «ویژگی‌های مخصوص داشتن»

«بر دوش داشتن» کنایه از «متعهد بودن بر انجام وظیفه‌ای»

«تشبیه»: «کلمات» به «دانش‌آموزان»

«تشخیص»: «ویژگی» «بر عهده گرفتن وظیفه» برای «کلمات»

آرپه‌های ادبی

رشته‌ی پیوند خود، خلق و خلقت، نیکوکاری و محبت و احسان است.

معنی: نیکوکاری و محبت و خوبی مانند رشته‌ای (بندی) است که خود، خلق و خلقت را به یکدیگر پیوند می‌دهد.

مفهوم ادبی: ارتباط یافتن ما با خداوند و جهان هستی به وسیله‌ی احسان و محبت است.

آرپه‌ی ادبی: «تشبیه»، نیکوکاری و محبت و احسان به «رشته». مشبه: نیکوکاری و محبت و احسان ← مشبه به: رشته ← وجه شبه: پیوند دادن ← ادات، حذف شده است.

این پنج کلمه که نام پنج گروه کلاس شما هم هست در حقیقت مانند پنج پنجره برای شناخت و تماشای آفرینش الهی است.

معنی: پنج کلمه‌ای که نام گروه‌های کلاس شما هم هست، مانند پنج پنجره برای شناختن و دیدن آفریده‌های خداوند است.

آرپه‌ی ادبی: «تشبیه»، پنج کلمه‌ی (تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق) به «پنج پنجره»، مشبه: پنج کلمه‌ی (تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق) ← مشبه به: پنج پنجره ← وجه شبه: آگاه کردن ← انسان ادات: مانند:

بخوان و حفظ کن «ای مادر عزیز»، «قالب شعر: غزل»

قربان مهربانی و لطف و صفای تو

ای مادر عزیز که جانم فدای تو

معنی: ای مادر عزیزم، دوست دارم جان من فدای تو شود؛ تو که مهربان و پاک و یک‌رنگ هستی.

مفهوم ادبی: حاضر بودن برای فدا کردن جان برای مادر.

آرپه‌ی ادبی: «مراعات النظیر»، واژه‌های «مهربانی، لطف و صفا»

همپایه‌ی محبت و مهر و وفای تو

هرگز نشد محبت یاران و دوستان

معنی: هیچ‌گاه محبت دوستان و یاران، هم اندازه‌ی مهر و محبت و وفاداری تو نشده است.

مفهوم ادبی: محبت بی‌مثل و مانند مادر به فرزند

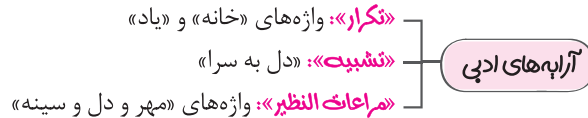
آرابه‌ی ادبی: «تکرار»، واژه‌ی «محبت»

این خانه، خانه‌ی تو و این دل، سرای تو

مهتر، برون نمی‌رود از سینه‌ام که هست

معنی: عشق و محبت تو هیچ‌وقت از قلبم بیرون نمی‌رود، زیرا دل من جایگاه عشق و محبت تو است.

مفهوم ادبی: عشق و محبت همیشگی مادر

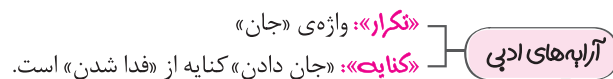

سهل است اگر که جان دهم اکنون برای تو

ای مادر عزیز که جان داده‌ای مرا

معنی: ای مادر عزیز و دوست داشتنی که به من زندگی بخشیده‌ای، اکنون بسیار آسان است که برای تو جانم را فدا کنم.

مفهوم ادبی: فدا کردن جان برای مادر

زیرا بود رضای خدا در رضای تو

خشنودی تو مایه‌ی خشنودی من است

معنی: رضایت تو باعث رضایت و خشنودی من می‌شود، زیرا باعث می‌شود خدا هم از من راضی و خوشحال باشد.

مفهوم ادبی: وابسته بودن رضایت خداوند به رضایت مادر

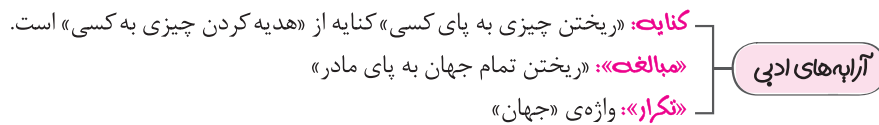
آرابه‌ی ادبی: «تکرار»، واژه‌ی «خشنودی» و «رضا»

می‌ریختم تمام جهان را به پای تو

گر بود اختیار جهانی به دست من

معنی: اگر اختیار تمام جهان در دست من بود، همه‌ی نعمت‌های جهان را فدای تو می‌کردم.

مفهوم ادبی: فدا کردن تمام جهان برای مادر

بخوان و بیندیش: هُدهُد (نثر امروزی ساده)

با همه زیرکی به دام افتاد

مرغ زیرک که می‌رمید از دام

معنی: مرغ پر ادعا که از همه‌ی دام‌ها فرار می‌کرد، با همه‌ی زیرکی و باهوشی که داشت؛ بالاخره در دام گرفتار شد.

مفهوم ادبی: احتمال گرفتار شدن حتی وقتی ادعای زرنگی داشته باشیم؛ وجود دارد.

آرابه‌ی ادبی: «تکرار»، واژه‌ی «دام»

معلوم می‌شود که با همه‌ی زیرکی، خیلی ساده‌ای.

معنی: مشخص است که تو با این همه ادعا به اینکه زیرک و باهوش هستی، بسیار ساده لوح و بی‌فکر هستی.

آرابه‌ی ادبی: «کنایه»، «ساده بودن» کنایه از «ساده لوح بودن» و «کوتاه بین و سطحی نگر بودن» است.

چهل تا از این بچه‌ها باید پیش من درس بخوانند تا بفهمند که یک مرغ را چگونه باید بگیرند.

آرابه‌ی ادبی: «کنایه» کل جمله کنایه از «بی تجربه بودن بچه‌ها» است.

بخش ۶ (درک مطلب)

درس دوم: برای شناخت و تماشای آفریده‌های خداوند باید از تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق استفاده کنیم و ابتدا خود را بشناسیم تا شناخت درستی از خداوند انجام شود.

بخوان و حفظ کن «ای مادر عزیز»: قدردانی و ستایش مقام مادر بسیار با اهمیت است.

بخوان و ببندیش «هدهد»: هر اتفاقی که برای انسان رخ می‌دهد نتیجه‌ی اعمال خود اوست؛ پس نباید مغرور شود و اشتباه خود را به دیگران یا سرنوشت نسبت دهد. همچنین باید عاقلانه هر کاری را انجام دهد.

بخش ۷ (دانش زبانی - واژه آموزی)

یادآوری: در سال‌های قبل با گروهی از کلمات آشنا شده‌اید که دارای بخش‌های مشترک یا واژه‌ی مشترک بودند و همچنین از نظر معنا و مفهوم نیز با یکدیگر ارتباط داشتند.

بنابراین به کلمه‌هایی که:

۱. دارای «یک ریشه‌ی مشترک سه حرفی» هستند.

۲. این سه حرف مشترک در همه‌ی گروه کلمات با ترتیب یکسانی «تکرار» می‌شوند.

۳. و این گروه کلمات با یکدیگر دارای ارتباط معنایی مستقیم یا غیرمستقیم هستند؛ «کلمات هم‌خانواده» می‌گویند. حتماً به این نکته نیز توجه داشته باشید که کلمه‌های هم‌خانواده باید «ریشه فارسی» داشته باشند و در زبان فارسی ما به کار بروند.

مثال (کتاب، مکتب، مکتوب، کتابخانه) یا (علم، عالم - معلم - علوم)

یادآوری: در سال‌های گذشته با قسمت‌های مختلف جمله آشنا شده‌اید؛ به جمله‌ی «ورزش‌کار به مسابقه‌ی ورزشی رفت.» دقت کنید.

به بخشی از جمله که درباره‌ی آن خبری داده می‌شود، «نهاد» می‌گویند. در جمله‌ی داده شده، «ورزش‌کار» نهاد جمله است.

ویژگی‌های مهم نهاد:

۱. معمولاً در ابتدای جمله می‌آید.

۲. ممکن است در ابتدای جمله قرار نگیرد و در وسط جمله بیاید.

مثال ابدی است مهر و محبت مادرم

نهاد

۳. نهاد ممکن است یک یا چند واژه باشد که در این صورت به آن «گروه نهادی» گفته می‌شود.

مثال مادرم تو مایه‌ی خشنودی من هستی.

نهاد

۴. ممکن است نهاد در جمله حذف شده باشد.

مثال همه‌ی جان و جهانم را فدای تو خواهم کرد. ← نهاد «من»، حذف شده است.

بخش ۸ (تاریخ ادبیات)

ابوالقاسم حالت (شاعر معاصر): از سال ۱۳۱۴ شعر می‌سرود و در موسیقی اصیل ایرانی فعالیتی داشت. ایشان سراینده‌ی نخستین سرود جمهوری اسلامی ایران بود. «دیوان حالت» از جمله آثار ایشان است.

محمدبن علی ظهیری سمرقندی: نویسنده‌ی ایرانی که سندبادنامه یا «کتاب حکیم سندباد» یا «داستان هفت وزیر» از آثار ایشان است که آن را از فارسی دری به نثر روان ترجمه کرده است. سندباد یک حکیم هندی بوده است.

درست یا نادرست بودن جمله‌های زیر را مشخص کنید.

- درست نادرست
- درست نادرست
- درست نادرست

۱. مانند دانش‌آموزان، کلمات هم وظیفه‌ای دارند.

۲. هُدهُد به اشتباه خود اعتراف نکرد.

۳. برای شناخت خالق و جهان هستی باید اخلاق و آداب نیک هم داشته باشیم.

جاهای خالی را کامل کنید.

۴. محمدبن ظهیری سمرقندی نویسنده‌ی کتاب است.

۵. هم معنی کلمات «باور» و «درنگ» به ترتیب و است.

۶. «ریختن چیزی به پای کسی» کنایه از می‌باشد.

۷. در جمله‌ی «رشته‌ی پیوند خود، خلق و خلقت، نیکوکاری و محبت و احسان است»، آرایه‌ی ادبی به کار رفته است.

به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۸. بیت «مرغ زیرک که می‌رمید از دام / با همه زیرکی به دام افتاد» چند جمله دارد؟

۹. نهاد در جمله‌ی «برای خوب فکر کردن، لازم است درنگ کنید.» چیست؟

۱۰. چه چیزهایی می‌توانند پنجره‌ای برای شناخت و تماشای آفرینش الهی باشند؟

مفهوم ادبی هر بخش را بنویسید.

۱۱. به راستی که هر کلمه، رنگ و بویی دارد.

۱۲. گر بود اختیار جهانی به دست من / می‌ریختم تمام جهان را به پای تو

۱۳. جدول زیر را با توجه به متضاد کلمه‌ها کامل کنید.

کلمات	متضاد	کلمات	متضاد
۱. تفاوت		۳. مفید	
۲. عجله		۴. برخاست	

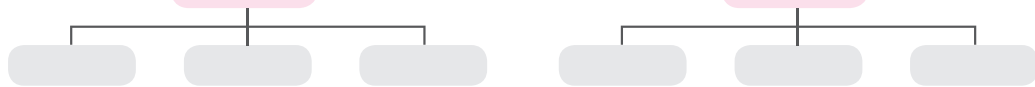
۱۴. شبکه‌ی معنایی زیر را کامل کنید.

(الف)

نیکوکاری

(ب)

مادر

۱۵. هم‌خانواده‌ی کلمات زیر را به یکدیگر وصل کنید.

اجازه	احسان	نقش	کلمه	رضا	شباهت
☐	☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐	☐
کلمات	راضی	مجوز	شبیه	تحسین	نقشه

غلط‌های املایی زیر را پیدا کنید و شکل صحیح آن‌ها را بنویسید.

۱۶. اکنون دیگر نُبت گوروه «عمل» بود، تقریبین چهار گروه، نتیجه‌ی گفت‌وگوها و بحس‌های خود را بیان کرده بودند، معلّم هم انتهای کلاس

نشسته بود و به فکر فرو رفته بود. لابد از این همه تفاوت و زیبایی نگاه بچه‌ها شگفت‌زده شده بود. زیرا هر دانش‌آموز وزیفه‌ی خود را

انجام داده است.

جمله‌های زیر را با توجه به معنای کلمه‌ی داخل پرانتز تغییر دهید و جمله‌ی جدید را بنویسید.

۱۷. او برای دیدن مدیر از جای برخاست. (درخواست)

۱۸. دانش‌آموزان گروه کلمه‌ها را پیدا کردند. (ریشه)